

afgifternes absolutte og relative højde. I Danmark synes en regulering af hoveri og gæsteri ofte at være sket henholdsvis i slutningen af 1300-tallet og omkring år 1500; men de kronologiske forhold er her som helhed utilstrækkeligt oplyste. Det samme er desværre tilfældet i de gamle tyske områder, hvor indførelsen af de faste herlighedsydelse må ses i nøje sammenhæng med opløsningen af villikationssystemet og omtrentlig dateres til 1200-/1300-tallet, i Nordvesttyskland allerede til 1100-tallet (s. 85). Det ville – også fra et dansk synspunkt – være ønskeligt, hvis det tyske materiale om disse forhold blev gjort til genstand for mere dybtgående undersøgelser, end det hidtil er sket.

Som et vigtigt moment i bogen skal endelig anføres Lütges skildring af landsherrernes især i nyere tid mærkbare indgriben i godsadministrationen, hvorved bondebrugene blev beskyttet, først og fremmest mod nedlæggelse (Bauernlegen), men også mod forøgelse af hoveriet (s. 160). De kraftige stater, i det nordlige efterhånden særlig Preussen, gjorde sig stærkt gældende i denne forbindelse, hvorimod den svagere fyrstemat i Slesvig-Holsten og Mecklenburg gav ridder-skabet langt friere spil (s. 137, 155). I Sydtykland møder man helt andre tilstande, idet bønderne her var repræsenterede i adskillige landdage og i det hele var stærkt politisk aktive (se herom Peter Blickle i Günther Franz: *Geschichte des deutschen Bauernstandes*, s. 151 ff.), hvorimod adelen i det svage Württemberg 1532 blev rigsumiddelbar og derefter bevidst holdt sig borte fra landdagen (Lütge, s. 193). Disse er yderpunkterne i en udvikling, hvis videre udforskning man også i Danmark vil følge med opmærksomhed fremover.

SVEND GISSEL

PATRICK L. ALSTON: *Education and the State in Tsarist Russia*. Stanford, Cal., Stanford University Press, 1969. ix, 322 s. \$ 8.50.

Nærværende værk er den første samlede vestlige fremstilling af undervisningsvæsen og uddannelsespolitik i det førrevolutionære Rusland. Et så omfattende emne komprimeret på henvend 250 tekstsider kommer ganske vist til at medføre, at dele af fremstillingen får en encyklopædisk karakter, hvilket dog opvejes ved, at afgørende punkter bliver underkastet en nøjere analyse.

Mange af værkets konklusioner vil overraske den læge læser, primært, at ingen stormagt ofrede blot et tilnærmelsesvist så relativt stort beløb på uddannelse som Rusland. Dette havde sin baggrund i, at Rusland konstant lå langt efter Vesteuropa i udvikling. Siden Peter den Store anså staten det for sin naturlige opgave at fremme undervisningsvæsenet, først og fremmest de grene, hvorigennem Rusland hurtigst muligt kunne tilegne sig Vestens praktiske og nyttige kundskaber for at kunne hale ind på denne. Det var en målsætning, som havde en konstant høj prioritet hos de skiftende zarere, og værket analyserer de resultater og erfaringer de nåede, de ofte uventede problemer de mødte, og den diskussion de forskellige synspunkter på uddannelse og uddannelsespolitik medførte.

Ikke overraskende når forf. til den konklusion, at zartidens erfaringer på uddannelsesvæsenets område i høj grad må anses for relevante selv i nutiden, fordi den grundlæggende problemstilling er den samme, idet uddannelsesspørgsmål er centrale politiske stridspunkter, og debatter om lærestof, struktur, social rekruttering, niveau, omkostninger etc. til syvende og sidst er udtryk for magt-

kampe mellem og indenfor officielle, faglige og offentlige interessegrupper med modstridende menneskesyn og ofte inkommensurable værdinormer. At det nuværende sovjetiske uddannelsessystem står i dyb gæld til og også delvis vedkender sig zartidens systemer og erfaringer, skal kun tilføjes for en god ordens skyld.

MARTON DE HARTYANI

OLDTID OG MIDDELALDER

ALAN E. SAMUEL: Greek and Roman Chronology. Calendars and Years in Classical Antiquity. Handbuch der Altertumswissenschaft I, 7. München, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1972. xvii, 307 s. DM 75.-.

I den velkendte *Handbuch des Altertumswissenschaft* er nu udkommet den amerikanske professor Samuels længselsfuldt ventede bind om de kronologiske problemer i den græske og romerske oldtid. Man konstaterer, at et bind af *Handbuch* nu for første gang foreligger på et andet sprog end tysk, og kan kun være tilfreds med, at den helt overflødige kilde til fejl eller unøjagtigheder, som en oversættelse altid vil repræsentere, således er elimineret.

Bogen falder i tre hovedafsnit. Det første kapitel (s. 1-18) giver den nødvendige astronomiske baggrundsviden om sol, jord og månes forhold til hinanden, månekalendere versus solkalendere, samt de naturlige tidsafsnit (dag, måned, år), som nu engang har reguleret menneskenes tilværelse siden den ældste tid.

Det andet, meget omfattende hovedafsnit (s. 19-188) behandler i flere kapitler de forskellige græske og romerske kalendere, hvorved forskellen mellem de astronomiske og de i praksis anvendte »borgerlige« kalendere understreges stærkt. Det er jo et sørgeligt faktum, at før indførelsen af den julianske kalender i 46 f. Kr. kan vi kun undtagelsesvis overføre en antik dato til vor egen tidsregning på grund af usikkerheden vedrørende indføjelsen af skuddage eller skudmåneder. Undtagelserne er de få tilfælde, hvor omtalen af en sol- eller måneformørkelse, som kan astronomisk tidsfæstes, hjælper os på vej, samt de datoer der angives efter de ægyptisk-makedoniske og babylonisk-makedoniske kalendere, hvis system for indsættelse af skuddage (Ægypten) og skudmåneder (Babylon) er velkendt og overholdtes i praksis.

Det tredje afsnit behandler i to kapitler (s. 189-276) henholdsvis den græske og den romerske kronografi; størst rolle spiller her dateringen efter olympiadeår eller efter årligt vekslende embedsmænd som f. eks. de athenæiske arkhonter eller de romerske konsuler. Fremstillingen af de udvalgte kronografiske systemer er klar og instruktiv, men der er ikke tilstræbt samme grad af fuldstændighed, som karakteriserede det andet afsnit om kalenderproblemerne. Særlig tynd virker behandlingen af de mange lokale æraer, som i 2. og 1. årh. f. Kr. fandt anvendelse især i den østlige del af den hellenistiske verden (s. 246-248), ligesom man savner en fremstilling af principperne bag anvendelsen af kongernes regeringsår til dateringsformål i de hellenistiske monarkier. Man kommer desværre ikke uden om, at det ellers så udmærkede værk ved denne fordeling af stoffet til en vis grad lader den almindelige historiker i stikken til fordel for dem